

PRAKTISCHE AANPAK NATUURBASISKWALITEIT IN DRENTHE

J. Oudega-Schokker

Over de natuurkwaliteit van het landelijk gebied en van de stedelijke omgeving valt heel wat te zeggen. Het probleem is alleen dat het begrip kwaliteit niet in getallen is uit te drukken. In relatieve zin is er wel wat over te zeggen zoals de ene kwaliteit is beter dan de andere. Nu algemene natuurkwaliteit een landelijk na te streven ideaal is geworden, moet er ook een meetlat komen om te toetsen of we voldoende kwaliteit leveren. In het onderstaande verhaal zal blijken dat waar inmiddels gewoon gewerkt wordt aan het verbeteren van de natuurkwaliteit, de behoefte aan een meetlat niet zo groot is.

Twee mogelijkheden

Paul Aukes stelt in nummer 4, 1998 van het Vakblad Natuurbeheer de vraag: 'Wat is nou eigenlijk algemene natuurkwaliteit'. Gelukkig geeft hij meteen twee antwoorden waar we uit kunnen kiezen. Met het eerste antwoord neem je een bepaald 'goed' jaar waarvan geautomatiseerde gegevens beschikbaar zijn, zodat je een kwantitatieve beschrijving kunt maken. Dat is dan je referentie voor het resultaat dat je wilt bereiken.

Het tweede antwoord duidt geen kwaliteit aan maar omschrijft natuur 'die er is bij de gratie van het grondgebruik en de verantwoordelijkheid van de mensen voor de natuur, in de stad, langs de wegen en op de cultuurgronden'. Hoe vaag deze omschrijving ook is, in Drenthe heeft deze omschrijving de voorkeur.

Natuur in Drenthe

Volgend op het Natuurbeleidsplan van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij uit 1990, stelde Provinciale Staten van Drenthe in 1992 het Provinciaal Natuurbeleidsplan vast. Daarin beschrijft Provinciale Staten het beleid voor het streven naar 'natuurbasiskwaliteit'. Tegelijkertijd verscheen het achtergrondrapport 'Natuur in Drenthe'. Dit rapport bevat zoveel mogelijk flora- en faunagegevens afkomstig uit de provinciale milieukarte-

ring en onderzoeksrapporten van anderen. Deze gegevens zijn voor het rapport bewerkt tot een beschrijving van natuur en natuurlijke elementen in Drenthe. Alhoewel het rapport geen beschrijving geeft van de kwaliteit van de Drentse natuur, valt er wel uit op te maken hoe het met die natuur is gesteld. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de knelpunten die naar voren komen en uit de verspreidingskaartjes. Drenthe valt floristisch binnen het Drents District, een gebied dat zich kenmerkt door soorten van een vochtig, relatief koud klimaat en een voedselarme bodem. Dat betekent dat een aantal

vrij zeldzame plantensoorten, bijvoorbeeld struikheide, tamelijk algemeen is in Drenthe. Het omgekeerde is uiteraard ook het geval: Welriekende agrimonie is elders in Nederland veel algemener dan in Drenthe waar we de soort als een zeer zeldzame soort beschouwen. Het verschil tussen zeldzaam en algemeen en de verschillen binnen de regio's zijn redenen waarom we algemene natuurkwaliteit niet kunnen kwantificeren. Bij het werken aan natuurbasiskwaliteit is het met 'Natuur in Drenthe' achter de hand toch mogelijk beheerders te vertellen waar het om gaat.

Natuurbasiskwaliteit

Natuurbasiskwaliteit is in Drenthe geen einddoel maar een begrip dat als hulpmiddel moet dienen om de ruimte voor natuur buiten de echte natuurgebieden te vergroten. De uitvoering van het beleid voor natuurbasiskwaliteit is aangepakt samen met twee groepen beheerders: de gemeenten en de waterschappen. Zij beheren, naast natuurlijk de agrariërs, veel grond in het 'witte gebied' waar het samengaan van verschillende functies met een natuurfunctie mogelijk is. Die natuurfunctie krijgt inhoud door inrichting en beheer mede op natuurontwikkeling te richten. De beheerders zijn daarin de sleutelfigu-

Rond instellingen is ook ruimte voor natuurlijk groenbeheer (Van Boeijenoord, Assen)
Foto: Hans Dekker

De provincie Drenthe geeft het goede voorbeeld: bloemrijk hooiland rond het provinciehuis. Foto: Hans Dekker

32

ren. Dat betekent dat zij duidelijk voor ogen moeten krijgen welke mogelijkheden er zijn. De beheerder moet zich daarbij het volgende afvragen:

- welke natuur kan ik verwachten,
- welke ruimte biedt het element,
- welke financiële ruimte heb ik,
- is er draagvlak bij de burger en de politiek en
- is er voldoende personeel voor de uitvoering?

Het beantwoorden van deze vragen is van veel groter belang dan de precieze omschrijving van algemene natuurkwaliteit.

Vergroten van kennis is essentieel

Wil je de natuur meer mogelijkheden geven, dan moet je weten waar je het over hebt. Er is scholing nodig. Daarom stimuleert de provincie cursussen in ecologisch groenbeheer, onder andere met subsidie uit de Bijdrageregeling Gebiedsgericht Milieubeleid. Veel medewerkers van gemeenten en waterschappen maken gebruik van deze mogelijkheid.

Om de algemene kennis van ecologische achtergronden in relatie tot inrichting en beheer te vergroten heeft de provincie samen met de doelgroep een 'Handleiding Natuurbasiskwaliteit' gemaakt. Daarin noemen we per landschapselement een aantal soorten plan-

ten en dieren die ten minste bij de basiskwaliteit horen, soms met een onderscheid tussen verschillende Drentse regio's. 'Natuur in Drenthe' is daarvoor gebruikt als referentie. Ideeën voor inrichtings- en beheermaatregelen leggen de verbinding naar de praktijk.

De provincie Drenthe geeft Groenspektakel, de Nieuwsbrief Ecologisch Groenbeheer uit. Groenspektakel is

bedoeld voor beheerders bij gemeenten, waterschappen en andere organisaties maar wordt ook gelezen door andere geïnteresseerden. IVN-groepen bijvoorbeeld putten er ideeën uit voor hun eigen nieuwsbrieven. Groenspektakel richt zich net als de 'Handleiding' op de relatie tussen ecologie en de praktijk van inrichting en beheer. De vraag 'wat kun je doen' koppelt het tijdschrift aan 'waarom reageert de natuur zo' en 'welke resultaten kunnen we verwachten'. Bovendien komen in interviews de praktijkverhalen van de beheerders aan bod. Die verhalen illustreren hoe plannen om de natuurkwaliteit te verbeteren in de praktijk uitpakken. Die praktijk blijkt nooit helemaal probleemloos te zijn maar het enthousiasme blijft, simpelweg omdat men geboeid is geraakt door de 'natuur, die er is bij de gratie van grondgebruik en de verantwoordelijkheid van de mensen voor de natuur, in de stad, langs de wegen en op de cultuurgronden' (Aukes).

Veranderende houding

Kennis verandert ook de houding. Natuurvriendelijk beheren blijkt na een cursus met verwante geesten niet zo

Een praktijkvoorbeeld

Wanneer drijvend fonteinkruid, pijlkruid, gewoon blaasjeskruid en veenwortel voorkomen in een veenkoloniale wijk met voedselrijk water is er sprake van tenminste basiskwaliteit. Vind je in een wijk geen enkele van deze soorten en wil je als waterschap werken aan meer natuurkwaliteit, dan is er meer nodig dan het standaardbeheer van een waterschap. Uiteraard blijft de waterhuishoudkundige functie, de aan- en afvoer van water, op de eerste plaats staan. Toch kan de natuurwaarde toenemen door bijvoorbeeld de waterkwaliteit te verbeteren door bij het peilbeheer meer gebiedseigen water vast te houden. In overleg met de boeren kan de beïnvloeding met meststoffen via de maaipaden verminderen. Het eenzijdig schonen en niet vaker dan echt nodig is, houdt meer begroeiing in stand. Minder maaien, maaisel en bagger afvoeren betekent meer mogelijkheden voor bijzondere planten, zoals blauwe knoop, zeggesoorten en gevlekte orchis. Hier en daar wat ruigte laten groeien levert meer overwinteringsmogelijkheden op voor de fauna, bijvoorbeeld voor dagvlinders. Deze eenvoudig klinkende ideeën betekenen een reusachtige ommezwaai in de manier van werken van waterschapsmedewerkers. De beheerder, maar ook de trekkermachinist, moet meer oog krijgen voor dieren en planten. De werkplanning wordt wat onzekerder, evenals de financiële gevolgen. Ook de angst dat er misschien schadeclaims van boeren komen tengevolge van wateroverlast door niet-adequaat beheer speelt een rol. Dan is er zeker bij het waterschapsbestuur terughoudendheid te verwachten bij nieuwe, natuurgerichte beheerplannen.

Bij Uffelte is in de Oude Vaart een paaiplaats voor vissen aangelegd. Foto: Hans Dekker

gek te zijn als werd gedacht. En er blijven toch tamelijk veel burgers te zijn die een ogenschijnlijk rommelige, maar bloemrijke berm waarderen. Kritiek van burgers op het gemeentelijk groenbeleid is een zwaarwegende factor. Het aandeel niet-Drentse inwoners van een Drentse plattelandsgemeente draagt sterk bij aan de kansen voor natuurvriendelijker groenbeheer. Toch is ook dan een positieve houding voor natuurvriendelijk beheer noodzakelijk. Als de beheerder de juiste argumenten gebruikt bij gesprekken met burgers, maakt de beheerder een grote kans zijn nieuwe beleid te kunnen voortzetten. Deskundige voorlichting moet in Drenthe, na een enerverende gemeentelijke herindeling, een belangrijkere rol gaan spelen.

Sinds vorig jaar zijn er regionale platforms ecologisch groenbeheer. Beheerders van gemeenten, waterschappen, provincie en rijkswaterstaat komen bij elkaar en bespreken de problemen. Goede ideeën kunnen de start vormen van een gezamenlijk project. Het uitwisselen van ervaringen is heel

belangrijk bij het veranderen van de houding tegenover meer natuurlijk groenbeheer.

Vleermuisbunkers en steenanjers

Wat levert de Drentse aanpak tot dusver op? In ieder geval levert het meer plaatsen op waar we natuurbasiskwaliteit bereiken, meer algemene natuurkwaliteit dus! Wat algemene natuurkwaliteit is, blijft in wetenschappelijke zin onbeantwoord maar in de praktijk, en daar gaat het toch om, betekent het veel. Er zijn meer mensen dan ooit doelbewust bezig natuur tot ontwikkeling te brengen. Daarbij gaat het in Drenthe om een veelheid van kwaliteitsvormen. Denk daarbij aan padden- en dassentunnels, aan vleermuisbunkers, vlinder-vriendelijke wegbermen, vijvers met moerasoevers, gierzwaluw dakpannen en natuurvriendelijke kanaaloevers met fauna-uittreedplaatsen, herstelde beeklopen, inheems bosplantsoen en een ecofietsroute met natuurvriendelijk beheerde bermen. En de kwaliteit?

Steenanjer, welriekende nachtorchis, dotterbloem, brede orchis, bruine vuurvlinder, komnavlinder en groentje zeggen meer dan genoeg. Die nieuwe kwaliteit van het landelijk gebied en stedelijke omgeving wordt gemaakt door de geïnspireerde, creatieve 'groene' mensen in een sleutelpositie, mensen die de juiste keuzes maken.

J. Oudega-Schokker is beleidsmedewerker natuur in de provincie Drenthe.